

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های شهید سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور فقید ایران، در مجمع عمومی سازمان ملل متحد طی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ با استفاده از چارچوب نظری نورمن فرکلاف، در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که گفتمان شهید رئیسی بر مفاهیمی چون عدالت، مقاومت، استکبارستیزی و همگرایی اسلامی استوار بوده و از ابزارهای زبانی مانند واژگان ارزشی، تقابل‌های دوگانه، استعاره‌ها و ارجاعات بینامتنی برای انتقال پیام استفاده کرده است. این گفتمان، بازتابی از ایدئولوژی جمهوری اسلامی ایران و تلاشی برای تأثیرگذاری بر ساختارهای بین‌المللی است. تحلیل این سخنرانی‌ها دلالت‌های کلیدی برای حکمرانی آینده ایران را نشان می‌دهد که شامل تأکید بر عدالت‌خواهی و مقاومت، تقویت هویت اسلامی و ارزش‌های دینی، نقش فعال در نظم بین‌المللی و اصلاح ساختارهای جهانی، تأکید بر امنیت و همکاری‌های منطقه‌ای، رویکرد انتقادی به غرب و تقابل گفتمانی، اهمیت خانواده و ارزش‌های اجتماعی و تلفیق دیپلماسی رسانه‌ای و گفتمان‌سازی است.

■ واژگان کلیدی

تحلیل گفتمان انتقادی، سازمان ملل متحد، شهید رئیسی، حکمرانی

تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل: دلالت‌هایی برای حکمرانی آینده ایران

مریم احدیان

پژوهشگر بسادکتری علوم قرآن و حدیث دانشگاه الزهراء (س)، تهران، ایران
(maryam.ahadian@yahoo.com)

۱- مقدمه و بیان مسئله

مجمع عمومی سازمان ملل متحد، به مثابه مهم‌ترین نهاد بین‌المللی، بستری منحصر به فرد برای تعامل و تبادل نظر میان رهبران کشورهای عضو فراهم می‌آورد. در این میان، سخنرانی‌های ایراد شده در این مجمع، با توجه به محدودیت زمانی و حضور نمایندگان ملل گوناگون، از ویژگی ایجاز و فشردگی خاصی برخوردار بوده و فرصتی مغتنم برای رهبران جهت معرفی کشور، تشریح ظرفیت‌ها و نیازها، تبیین اصول و ارزش‌های هویتی و بیان نقش بین‌المللی ایشان محسوب می‌گردد. این ویژگی‌ها، این سخنرانی‌ها را به منبعی ارزشمند برای تحلیلگران سیاسی تبدیل نموده است، زیرا این متون به شکلی موجز و شفاف، بازتاب‌دهنده مواضع سیاسی کلیدی بازیگران عرصه بین‌المللی هستند (حداد، ۱۳۹۸: ۶۶).

سخنرانی‌های ارائه شده در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، به دلیل پوشش رسانه‌ای گسترده و مخاطبان جهانی، از ظرفیت بالقوه‌ای برای شکل‌دهی به افکار عمومی، پیشبرد اهداف سیاست خارجی و تقویت هویت ملی برخوردارند. در این راستا، سخنرانی‌های شهید سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور فقید جمهوری اسلامی ایران، در این مجمع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تحلیل گفتمان انتقادی این سخنرانی‌ها می‌تواند لایه‌های پنهان معنایی، روابط قدرت و ایدئولوژی‌های مسلط و همچنین مقاومت‌های موجود در آن را آشکار سازد. با توجه به نقش محوری گفتمان‌های رسمی در هدایت سیاست‌گذاری‌های داخلی و خارجی، این پژوهش می‌تواند به درک عمیق‌تر جهان‌بینی، ارزش‌ها و اهداف سیاست خارجی دولت سیزدهم جمهوری اسلامی ایران یاری رساند.

علاوه بر این، تحلیل گفتمان انتقادی، امکان شناسایی الگوهای گفتمانی در بیانات شهید رئیسی و ارزیابی تأثیر آن‌ها بر روابط بین‌المللی ایران را فراهم می‌آورد. همچنین، نتایج این پژوهش می‌تواند در تدوین راهبردهای حکمرانی آتی ایران و ارتقای جایگاه بین‌المللی کشور مؤثر واقع شود. با عنایت به اهمیت سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد و خلأ مطالعات نظام‌مند گفتمان محور در این حوزه، پژوهش حاضر تلاش دارد تا با تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های ایشان در بازه زمانی ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲، به غنای ادبیات علمی موجود در این زمینه نیز کمک نماید.

۲- پیشینه تحقیق

تحلیل گفتمان انتقادی به عنوان یک رویکرد میان‌رشته‌ای، ابزاری قدرتمند برای بررسی گفتمان‌های سیاسی، به‌ویژه سخنرانی‌های رهبران در عرصه بین‌الملل محسوب می‌شود. با وجود اهمیت این موضوع، پژوهش‌های اندکی با تمرکز بر سخنرانی‌های رؤسای جمهور ایران در سازمان ملل متحد و با استفاده از چارچوب نظری فرکلاف انجام شده است. برای نمونه، شعبانی و حبیب زاده (۱۴۰۰) در پژوهشی به مقایسه ایدئولوژی سخنرانی‌های خاتمی، احمدی‌نژاد و روحانی پرداختند و دریافتند که این سخنرانی‌ها ضمن اشتراک در دفاع از حقوق ایران و کشورهای تحت ستم، در نحوه بازنمایی ایدئولوژی از طریق اشکال زبانی متفاوت عمل کرده‌اند؛ به طوری که خاتمی رویکرد همبستگی و احمدی‌نژاد و روحانی رویکرد بسیج کشورها علیه قدرت‌های سلطه‌گر را اتخاذ نمودند.

در پژوهشی دیگر، حداد (۱۴۰۰) سخنرانی روحانی در سال ۲۰۱۸ را تحلیل کرد و نشان داد که این سخنرانی در تقابل دوقطبی ایران (خیر) و آمریکا (شر) شکل گرفته و با ارجاع به متونی نظیر مقاومت ضد فاشیسم و تروریسم، گفتمان انتقادی علیه آمریکا را تقویت نموده است. هدف از این سخنرانی، ایجاد اتحاد جهانی در برابر یک‌جانبه‌گرایی آمریکا و کاهش اثرات خروج این کشور از برجام بود و از ساختارهای ادراکی، ارزشی و تحریکی بهره می‌برد. با این وجود، تاکنون پژوهش‌های جامعی که به طور خاص به تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد بپردازد، انجام نشده است. پژوهش حاضر با هدف پر کردن این خلأ و ارائه تحلیلی ژرف از گفتمان شهید رئیسی و پیامدهای آن بر سیاست‌گذاری آتی ایران، با استفاده از چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف، به بررسی مؤلفه‌های زبانی، ایدئولوژیک و کارکردی سخنرانی‌های ایشان و تبیین ارتباط میان این گفتمان و راهبردهای حکمرانی آینده ایران می‌پردازد.

۳- روش تحقیق

این تحقیق از نوع توسعه‌ای و به صورت کیفی انجام شده و روش گردآوری داده‌های آن کتابخانه‌ای است. در این پژوهش، از چارچوب نظری تحلیل گفتمان انتقادی نورمن فرکلاف برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. تحلیل گفتمان که در فارسی به عنوان «سخن کاوی» و «تحلیل کلام» نیز شناخته می‌شود، یک گرایش مطالعاتی بین‌رشته‌ای در علوم اجتماعی

است. نظریه گفتمان، پس از حدود دو دهه از زبان‌شناسی، به تحلیل‌های انتقادی در حوزه مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی راه یافت. رویکرد انتقادی بر این ادعا استوار است که ناگفته‌ها یا گزاره‌های تلویحی، دارای منشأ ایدئولوژیک هستند که در گفتمان یافت شده و در تعیین جایگاه افراد به عنوان کنشگران اجتماعی نقش ایفا می‌کنند. نظم گفتمانی، مفروضاتی را در مورد روابط اجتماعی در بر دارد که اساس کنش‌های متقابل را تشکیل می‌دهند (حقیقت، ۱۳۹۴: ۵۴۱). در واقع، تحلیل گفتمان انتقادی، نسخه توسعه‌یافته‌تری از تحلیل گفتمان است که بر ارتباط و نسبت زبان و رویدادهای اجتماعی مانند سیاست‌گذاری تمرکز دارد. تحلیل گفتمان انتقادی، گفتمان را به عنوان نمودی از کردار اجتماعی در نظر گرفته و بر این مسئله تأکید دارد که تمامی ابزارها و کاربردهای زبانی، موقعیت‌های ایدئولوژیک را رمزگذاری می‌کنند (Shahiditabar, 2017:234). هدف از تحلیل انتقادی یک گفتمان، کشف ارتباط میان زبان، ایدئولوژی و قدرت و نشان دادن باورها و ارزش‌های ایدئولوژیکی است که به صورت طبیعی جلوه یافته‌اند (مظفری، ۱۳۹۶: ۷۹). نورمن فرکلاف، تحلیل گفتمان را توسعه یک چارچوب تحلیلی برای مطالعه زبان در رابطه با قدرت و ایدئولوژی می‌داند. رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی، سیر تکوینی از تحلیل گفتمان در مطالعات زبان‌شناختی است که تحلیل گفتمان را از سطح بافت موقعیت فرد به سطح کلان یعنی جامعه، تاریخ و ایدئولوژی گسترش داده است (کلانتری، ۱۳۸۸: ۸).

شکل ۱: نمودار روش تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف

از نظر فرکلاف، زبان یک کردار اجتماعی است و این کردار شامل چند مفهوم ضمنی است: ۱- زبان بخشی از جامعه است و خارج از آن نیست. ۲- زبان فرآیندی اجتماعی است. ۳- زبان فرآیندی مشروط به سایر بخش‌های غیرزبانی جامعه است (آقاگل زاده، ۱۳۸۶: ۳). روش فرکلاف در مقایسه با سایر رویکردها از عمق بیشتری در تحلیل برخوردار است، زیرا او متن را در سه مرحله توصیف، تفسیر و تبیین مورد بررسی قرار می‌دهد.

در این پژوهش منابع داده شامل متن کامل سخنرانی‌های سید ابراهیم رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد هستند. استخراج داده‌ها از متن سخنرانی‌ها به صورت دستی و با استفاده از نرم‌افزار اکسل انجام شده است. در این فرآیند، ابتدا متن سخنرانی‌ها به دقت مورد مطالعه قرار گرفت و سپس بر اساس چارچوب تحلیلی فرکلاف، کدهای تحلیلی مرتبط با هر سه مرحله (توصیف، تفسیر، تبیین) به صورت دستی استخراج و در صفحات جداگانه نرم‌افزار اکسل دسته‌بندی شدند. پس از کدگذاری و دسته‌بندی، داده‌ها با دقت مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفتند تا الگوهای گفتمانی، استراتژی‌های زبانی و ایدئولوژی‌های پنهان در سخنرانی‌ها شناسایی و تبیین شوند.

۴- یافته‌های تحقیق

یافته‌های این پژوهش با توجه به روش پژوهش در سه بخش توصیف، تفسیر و تبیین به شرح ذیل در ادامه آمده است.

۴-۱. مرحله اول: توصیف

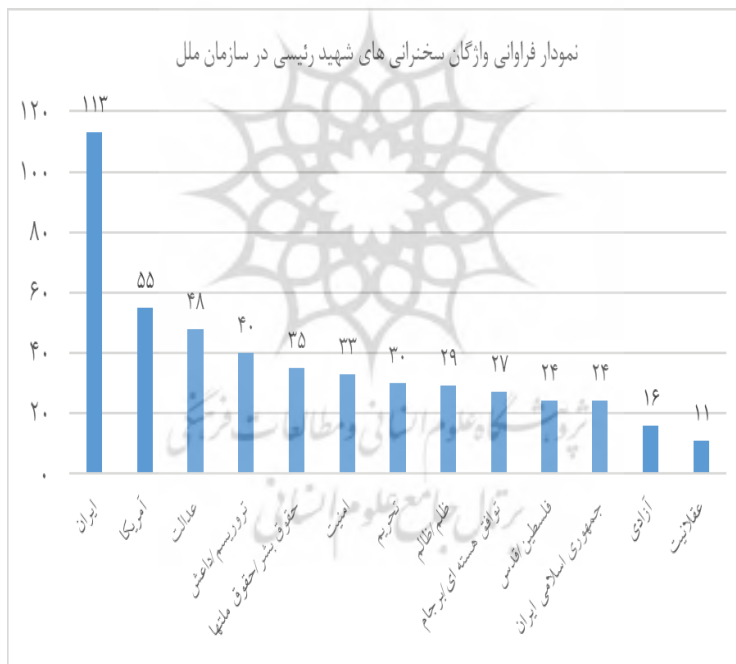
مطابق روش فرکلاف در مرحله «توصیف»، متن مورد نظر از حیث واژگان، دستور زبان، انسجام متن و ساختارهای متنی ارزیابی می‌شود. در تحلیل واژگان و دستور زبان بایستی به ارزش‌های تجربی، رابطه‌ای و بیانی موجود در متن توجه شود. انسجام متن بسته به نوع حروف ربط به کار برده شده در متن است و در نهایت نظم ساختار متن، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱-۱. تحلیل واژگان

ارزش تجربی واژگان به چگونگی بازنمایی اختلافات ایدئولوژیک میان متون در ارائه‌های گوناگون از جهان مربوط است. این امر در انتخاب و کاربرد کلماتی که بار معنایی خاصی در راستای دیدگاه‌های ایدئولوژیک مولد متن حمل می‌کنند، مشخص می‌شود (Fairclough, 1996: 112-113)؛ بنابراین، در تحلیل سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد، ضروری است تا واژگانی جستجو شوند که مؤید ایدئولوژی ایشان باشند و از طریق آنها بتوان

به درک عمیق تری از مبانی فکری و نگرش‌های ایشان دست‌یافت. فراوانی واژگان کلیدی در سخنرانی‌های شهید رئیسی نشان‌دهنده دغدغه‌های اصلی سیاست خارجی ایران است. واژگانی چون «عدالت»، «ظلم/ظالم»، «حقوق بشر/حقوق ملت‌ها»، «تروریسم/داعش» و «فلسطین/قدس» پر تکرار هستند. تکرار بالای نام «ایران» و عبارت «جمهوری اسلامی ایران»، تأکید بر هویت ملی و نقش منطقه‌ای و بین‌المللی کشور و مقاومت در برابر فشارهای خارجی را نشان می‌دهد. واژگان «آمریکا» و «تحریم» به دلیل تقابل با سیاست‌های آمریکا پرتکرار هستند. واژگان «عقلانیت»، «آزادی» و «امنیت»، رویکرد ایران در حل مسائل بین‌المللی از طریق گفتگو و تأکید بر ارزش‌های انسانی و صلح را نشان می‌دهند. اشاره به «برجام» نیز اهمیت این موضوع در سیاست خارجی ایران و تلاش برای حفظ و احیای آن را نشان می‌دهد...

۴۴

در سخنرانی‌های شهید رئیسی، برای برجسته‌سازی مفاهیم و اهداف، از تقابلهای زبانی مانند عدالت/ظلم (برای ابراز موضع عدالت‌خواهانه و مخالفت با ظلم و اشغال)، صلح/جنگ (با تأکید بر این که صلح و امنیت پایدار در گرو اجرای عدالت است)، یک‌جانبه‌گرایی/چندجانبه‌گرایی (در انتقاد از نظم یک‌جانبه‌گرای موجود و تأکید بر ضرورت همکاری

چندجانبه)، مقاومت/تسلیم (در تمجید از مقاومت در برابر فشارها و تحریم‌ها)، سلطه/استقلال و آزادی (با تقابل تلاش سلطه‌گران با حق تعیین سرنوشت ملت‌ها)، همکاری/مداخله خارجی (با معرفی همکاری به عنوان راه‌حل امنیت منطقه و مداخله خارجی به عنوان تهدید)، قدیم/جدید (با اشاره به نظم نوین جهانی در تقابل با جهان کهنه)، آگاهی/جهل و قدرت منطقی/منطق زور استفاده شده است. این تقابلهای با اهدافی چون برجسته‌سازی ارزش‌ها و آرمان‌ها، انتقاد از وضعیت موجود، تقویت موضع‌گیری، ایجاد وضوح و شفافیت و تأثیرگذاری عاطفی، به عنوان ابزاری بلاغی مؤثر در انتقال پیام و پیشبرد اهداف سخنران به کار رفته‌اند. در سخنرانی‌های شهید رئیسی، از واژه‌ها و عباراتی با ارزش بیانی مثبت و منفی استفاده شده است. واژه‌هایی مانند «عدالت»، «آزادی»، «عقلانیت»، «معنویت»، «استقلال»، «کرامت انسانی»، «صلح»، «همکاری»، «پیشرفت»، «امید»، «امنیت»، «مقاومت»، «توسعه»، «وحدت»، «عزت»، «حقوق بشر»، دارای بار معنایی مثبت هستند و برای توصیف آرمان‌ها و ارزش‌ها به کار رفته‌اند. عباراتی مانند «نظم عادلانه بین‌المللی»، «مقاومت ملت‌ها»، «جنبش جهانی تعهد به خانواده»، «وحدت اسلامی و توسعه جمعی» و «تعامل حداکثری با همه‌ی کشورها» نیز حاوی بار معنایی مثبت بوده و نشان‌دهنده رویکرد مثبت به تعاملات بین‌المللی است. در مقابل، واژه‌هایی چون «ظلم»، «تحریم»، «خشونت»، «تروریسم»، «تبعیض»، «هژمونی»، «استعمار»، «آپارتاید»، «بحران»، «ناامنی»، «سرکوب»، «تجاوز»، «فساد»، «افراط‌گرایی» و «مداخله خارجی» دارای بار معنایی منفی بوده و برای نقد وضعیت موجود و سیاست‌های سلطه‌گرانه به کار رفته‌اند. همچنین عباراتی مانند «نظام سلطه آمریکا»، «استانداردهای دوگانه»، «نقض حقوق ملت‌ها»، «جنایت علیه بشریت»، «آمریکا تنها مجرم اتمی جهان»، نیز حامل بار معنایی منفی هستند. به‌طور کلی، استفاده از کلمات با ارزش بیانی مثبت و منفی به سخنران این امکان را می‌دهد تا با برجسته‌سازی تضادها، پیام خود را به شکلی مؤثرتر به مخاطب منتقل نماید.

بنا بر روش فرکلاف، استعاره وسیله‌ای برای بازنمایی جنبه‌ای از تجربه بر حسب جنبه‌ای دیگر از آن است (Fairclough, 1996: 119). در واقع می‌توان گفت استعاره عبارت است از کاربرد لفظ در معنای غیرحقیقی آن همراه با علاقه تشابه میان معنای حقیقی و مجازی و قرینه‌ای که مانع از اراده معنای حقیقی می‌شود. (هاشمی، ۱۳۸۶: ۲۵۸) در جدول زیر نمونه‌هایی از استعاره‌ها و چگونگی بازنمایی ابعاد مختلف آن‌ها ارائه شده است:

تبيين وجه شباهت	استعاره
استعاره‌ای برای ایجاد و تشدید منازعات و جنگ‌ها در مناطق مختلف جهان	شعله‌ور کردن آتش درگیری
استعاره‌ای برای افشا کردن ماهیت واقعی قدرت‌های سلطه‌گر و سیاست‌های مداخله‌جویانه آنها	برانداختن نقاب از چهره سلطه‌گران
تشبیه جهان به «جنگل» و غرب به «باغ زیبا» استعاره‌ای برای نشان دادن نگاه از بالا به پایین و تبعیض‌آمیز غرب به سایر نقاط جهان	جهان را جنگل و خود را باغی زیبا می‌بینند
استعاره‌ای برای نشان دادن ظاهر فریبنده و باطن خشن و سلطه‌گرانه مکتب لیبرال دموکراسی	دستکش مخملی و دست چدنی
تشبیه منطقه غرب آسیا به موزه‌ای که نشانگر فروپاشی نظام استعماری است	موزه‌ی بزرگ زوال نظم کهنه
تشبیه دکترین مقاومت به موجودی زنده و باروری آن به توسعه و تأثیرگذاری بیشتر آن	بارور شدن دکترین مقاومت،
استعاره جهت تأکید بر منسوخ شدن نظام غرب و مشروعیت نظام تمدنی اسلامی نوظهور، چالش پویایی قدرت سنتی و نشان دادن تغییر مسیر تاریخی	آنها [غرب] «گذشته» هستند و ما «آینده» ایم
تشبیه «آزادی و عدالت» به موجوداتی زنده و ارزشمند برای تأکید بر اهمیت و انتقاد از پایمال شدنشان	آزادی و عدالت، این واژگان مقدس و مظلوم
استعاره‌ای برای ناتوانی قدرت‌های خارجی در ایجاد آزادی و دموکراسی، با خلق تصویر ملموس و تأثیرگذار از طریق استفاده از شیء معمولی (کوله‌پشتی) به جای مفاهیم انتزاعی (بار جنگ، اشغال).	کوله‌پشتی‌های سربازان بیگانه

تحلیل واژگانی نشان می‌دهد که این سخنرانی با استفاده مؤثر از اصطلاحات، تقابل‌ها، زبان ارزش‌گذارانه و استعاره، ابعاد سیاسی، اجتماعی و اخلاقی خود را انتقال داده است. این گفتمان با تأکید بر ارزش‌های اسلامی، مقاومت در برابر هژمونی و ضرورت احترام به حقوق ملت‌ها، از یک نظام زبانی قوی و پویا برای بیان پیام‌های خود استفاده کرده است.

۴-۱-۲. تحلیل ویژگی‌های دستوری

از دیدگاه تجربی، ساختارهای دستوری زبان، رویدادها و روابط جهانی را با افراد، اشیاء و شرایط زمانی، مکانی و چگونگی وقوع آن‌ها نشان می‌دهند. ویژگی‌های دستوری مانند وجه جمله، وجهیت و کاربرد ضمائر، «ارزش‌های رابطه‌ای» و کاربرد افعالی مانند «توانستن»، «ارزش‌های بیانی» را بیان می‌کنند.

الف- ارزش‌های تجربه‌ای در دستور زبان

در حوزه ارزش‌های تجربی دستور زبان، انتخاب از میان فرآیندهای دستوری و شرکت‌کنندگان مختلف برای بازنمایی یک عمل، وضعیت یا رابطه در متن، می‌تواند دلالت‌های ایدئولوژیک داشته باشد. بررسی جملات موجود در سخنرانی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر جملات از ساختار فاعل، مفعول و فعل پیروی می‌کنند و به کنش‌هایی مانند «همکاری بین‌المللی»، «حل مسائل جهانی» و «حمایت از ارزش‌های انسانی» اختصاص دارند. فرآیندهای کنش می‌توانند به صورت جملات معلوم یا مجهول ظاهر شوند. با تحلیل سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد، مشخص شد که در سه سخنرانی ایشان، حدود ۸۰ درصد از جملات از ساختار معلوم و ۲۰ درصد از ساختار مجهول استفاده کرده‌اند. این الگو نشان‌دهنده تمایل ایشان به بیان مستقیم موضع‌ها، ارائه پیام‌های واضح و مستقیم و نسبت دادن صریح مسئولیت‌هاست.

این گزینش زبانی به ایشان کمک کرده تا مواضع خود را قاطعانه بیان کنند و حس قدرت و شفافیت را در کلام خود منتقل نمایند. جملات مجهول نیز برای بیان مفاهیم عمومی و بدون اشاره به کنشگر خاص استفاده شده است. در این موارد، هدف کم‌رنگ کردن نقش فاعل و تأکید بر عمل بوده است. به عنوان مثال در جمله «تحریم علیه ملت ایران از سال ۱۹۵۱ یعنی زمان ملی شدن صنعت نفت آغاز گردید»، مجهول‌سازی فعل «آغاز گردید»، با حذف عامل تحریم (غرب)، ضمن اجتناب از نسبت‌دهی مستقیم، بستری گفتمانی برای برجسته‌سازی مظلومیت تاریخی ملت ایران در مقابل نظام جهانی ناعادلانه فراهم می‌کند.

ب- ارزش‌های رابطه‌ای در دستور زبان

فر کلاف در تحلیل «ارزش‌های رابطه‌ای» به «وجهیت» یعنی کاربرد انواع جملات (خبری، پرسشی و امری) توجه می‌کند. جملات خبری با داشتن فاعل و فعل، «جایگاه فاعل» (نویسنده/گوینده) را به عنوان ارائه‌دهنده و «جایگاه مخاطب» را به عنوان دریافت‌کننده اطلاعات تعیین می‌نمایند.

بر اساس شمارش انواع جملات در سخنرانی‌های شهید رئیسی، جملات خبری بیشترین تکرار را داشته‌اند که نشان‌دهنده هدف اصلی سخنران در ارائه اطلاعات، بیان دیدگاه‌ها و توصیف وضعیت موجود است. در سال ۱۴۰۲، تعداد جملات امری افزایش یافته که حاکی از تأکید بیشتر بر خواسته‌ها و مطالبات و لحنی قاطعانه‌تر است. این جملات امری، رهبران جهان و سازمان‌های بین‌المللی را در راستای انجام وظایفشان در زمینه‌هایی چون برقراری صلح و عدالت، حمایت از حقوق ملل، تغییر نظم بین‌المللی، حمایت از خانواده و ارزش‌های انسانی، پایان دادن به جنگ و خونریزی و احترام به ادیان الهی مورد خطاب قرار می‌دهند. جملات پرسشی نیز برای طرح دغدغه‌ها، نقد رویکردها و دعوت به تفکر و تأکید بر نکات مهم استفاده شده‌اند و موضوعاتی چون حقوق بشر، عدالت بین‌المللی، اقدامات آمریکا و قرآن را در بر می‌گیرند. آنها مخاطب را به تفکر و چالش در زمینه‌های گوناگون دعوت کرده و بیانگر دغدغه‌های سخنران نسبت به مسائل حقوق بشری، ضرورت تحول در نظام بین‌المللی، نقد سیاست‌های آمریکا و محکومیت رفتارهای توهین‌آمیز است.

فر کلاف در تحلیل «ارزش‌های رابطه‌ای» به «وجهیت» یعنی کاربرد انواع جملات توجه می‌کند. «ارزش‌های رابطه‌ای وجهیت» به اقتدار طرفین ارتباط و «ارزش‌های بیانی وجهیت» به اقتدار نویسنده در بازنمایی واقعیت می‌پردازند. وجهیت از طریق افعال کمکی وجهی و ویژگی‌های ساختاری دیگری نظیر قید و زمان بیان می‌شود.

شهید رئیسی در سخنرانی‌های خود در سازمان ملل متحد از افعال «باید» و «نباید» برای اهداف مختلفی استفاده کرده است. در سال ۱۴۰۲، این افعال برای تأکید بر ارزش‌ها، مطالبه پاسخگویی، تعیین انتظارات و بیان قاطعانه مواضع به کار رفته‌اند. در سال ۱۴۰۱، علاوه بر موارد مذکور، برای بیان ضرورت‌ها، انتقاد از رویه‌ها، هشدار، ارائه راه‌حل‌ها و دعوت به مشارکت نیز مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در سال ۱۴۰۰، کاربرد این افعال محدودتر بوده و عمدتاً برای بیان ضرورت‌ها، دعوت به اقدام و تأکید بر تعهد و الزام به کار رفته است.

استفاده از «باید» و «نباید» در سخنرانی‌های اخیر افزایش یافته و اهداف متنوع‌تری را دنبال می‌نماید. این تغییر، لحنی فعال‌تر و تعاملی‌تر را نشان می‌دهد و بیانگر تلاش برای بیان مؤثرتر دیدگاه‌ها و تعامل فعال‌تر با مخاطبان است.

اهداف کاربرد افعال وجهی باید و نباید در سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل

تاریخ	جمله	کارکردهای افعال وجهی «باید» و «نباید»
۱۴۰۲	حفاظت از حریم خانواده و ازدواج که از وصلت یک زن و مرد شکل می‌گیرد، یک واقعیت جهانی است که باید به دستور کار مشترک جهانی تبدیل شود	اهمیت ارزش‌ها (خانواده و ازدواج) و ضرورت توجه جهانی به آنها
	احترام به ادیان الهی باید جزو دستور کارهای بین‌المللی قرار گیرد و سازمان ملل نیز با طراحی سازوکاری، احترام به ادیان الهی را تضمین نماید.	تأکید بر اهمیت ارزش‌ها (احترام به ادیان الهی) و ضرورت توجه جهانی به آنها
	برخی از کشورهای اروپایی باید پاسخ دهند که چرا در عین ادعای مبارزه با تروریسم، به پناهگاه امن گروه تروریستی‌ای تبدیل شده‌اند که تاکنون بیش از ۱۷ هزار نفر از شهروندان ایرانی را در کوچه و خیابان ترور کرده است؟	مطالبه پاسخگویی و شفافیت از کشورهای اروپایی در خصوص حمایت از گروه‌های تروریستی
	آمریکا باید با اعتمادسازی اثبات کند که دارای حسن نیت است و اراده واقعی برای عمل به تعهدات خود و نهایی کردن مسیر را دارد	تعیین پیش‌شرط‌ها و انتظارات از طرف‌های مقابل در روابط بین‌الملل
	اروپایی‌ها نیز که در پی سال‌ها عدم پایبندی به تعهدات خود از جمله در لغو تحریم‌ها، اکنون برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل را نقض می‌کنند، باید درک کنند که با سرعت گرفتن در مسیر پرهزینه تقابل، بازنده خواهند شد.	هشدار به اروپا نسبت به پیامدهای نقض برجام
۱۴۰۲	ایران قاطعانه باور دارد نباید اجازه داد شرق و غرب جدیدی شکل بگیرد	بیان قاطعانه موضع ایران در خصوص عدم شکل‌گیری بلوک‌های جدید قدرت در جهان
۱۴۰۱	دولت‌های مدعی آزادی و دموکراسی باید پاسخ بدهند که چرا از فرمول روشن و عادلانه جمهوری اسلامی برای حل مسئله فلسطین فرار می‌کنند؟	مطالبه پاسخگویی از دولت‌های غربی در قبال رویکردشان نسبت به مسئله فلسطین

کارکردهای افعال وجهی «باید» و «نباید»	جمله	تاریخ
بیان ضرورت تأمین امنیت منطقه توسط کشورهای خود منطقه و بدون مداخله خارجی	امنیت منطقه باید به صورت «درون‌زا و بدون مداخله‌ی خارجی» تأمین شود و راه آن، همکاری است نه بلوک‌بندی	۱۴۰۱
محکوم کردن ریاکاری و استانداردهای دوگانه برخی کشورها	اینکه کشوری در داخل خود مدعی عدالت باشد اما در خارج، انواع تروریست‌ها را تربیت کند و به جان ملت‌ها بیندازد، یا با تحمیل فشارهای مختلف، ملت‌ها را به تسلیم وادار کند، باید هم از بشریت شرم کند، هم از آزادی و هم از عدالت.	
انتقاد از بی‌عدالتی در برخورد با مسئله خلع سلاح هسته‌ای	کشورهایی که باید خلع سلاح شوند، جایزه می‌گیرند و کشورهای که به تعهدات خود پایبند بوده‌اند، حتی از حقوق مندرج در ان.پی.تی نیز محروم می‌شوند	
تأکید بر راه‌حل مشخص مسئله هسته‌ای	معتمدیم گره توافق هسته‌ای از همان جایی باید باز شود که گره خورده است.	
دعوت به مشارکت جهانی در ساختن جهان جدید	همه ما و تک‌تک انسان‌های جهان باید در ساخت جهان جدید مشارکت و حضور فعالانه و متعهدانه داشته باشیم	
تأکید بر اصل عدم وارونه جلوه دادن واقعیت‌ها در مسئله حقوق بشر	جایگاه مدعی و متهم در مسئله حقوق بشر نباید جابجا شود و اینکه ناقضان واقعی حقوق بشر، شایستگی اخلاقی لازم را برای اظهار نظر درباره حقوق بشر ندارند	
بیان یک ضرورت و واقعیت در عرصه بین‌المللی	اگر عقلانیت در دستور کار تصمیم‌گیران باشد باید بفهمند که استقامت ملت‌ها قوی‌تر از قدرت ابرقدرت‌هاست	۱۴۰۰
دعوت به اقدام و درخواست از جامعه جهانی برای پایان دادن به سکوت در برابر جنایات علیه بشریت	جهان باید سکوت خود را در قبال جنایت علیه بشریت بشکند	
تأکید بر لزوم پایبندی همه طرف‌های درگیر به توافق هسته‌ای و قطعنامه‌های سازمان ملل متحد	همه طرف‌ها باید به توافق هسته‌ای و قطعنامه سازمان ملل متحد در عمل پایبند بمانند	

به گفته فرکلاف، ضمائر، به‌ویژه «ما» و «شما»، حامل ایدئولوژی ضمنی هستند. در این میان، تمایز بین «مای» انضمامی (شامل نویسنده و مخاطب) و «مای» انحصاری (محدود به نویسنده/نویسندگان) از نظر تحلیلی مهم است (Fairclough, 1996: 127).

تاریخ	ضمایر ما انضمامی	ضمایر ما انحصاری	ضمیر شما
۱۴۰۲	۶	۱۲	۴
۱۴۰۱	۳	۲۹	۳
۱۴۰۰	۰	۹	۰

۵۱

در سخنرانی‌های شهید رئیسی، ضمائر انحصاری برای بیان دیدگاه‌ها، مواضع، اقدامات و دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران به کار رفته‌اند. این ضمائر در حوزه‌های دین، خانواده، سیاست خارجی، عدالت، مسائل داخلی، پیشرفت و تقابل با ظلم استفاده شده‌اند. در سال ۱۴۰۱، تعداد ضمائر انحصاری افزایش یافته که نشان‌دهنده تأکید بیشتر بر مواضع ایران در مسائلی چون برجام و تحریم‌ها است. در سال ۱۴۰۲، با کاهش تعداد ضمائر انحصاری، توجه به تعامل و همبستگی نیز مورد توجه قرار گرفته است.

در مقابل، ضمائر انضمامی برای ایجاد حس همبستگی و مشارکت با مخاطبان جهانی استفاده شده‌اند. شهید رئیسی از این ضمائر برای دعوت به همکاری، تأکید بر ارزش‌های مشترک انسانی و ایجاد حس مسئولیت جمعی بهره جسته‌اند. تحلیل فراوانی این ضمائر نشان می‌دهد که تعداد آنها در سال ۱۴۰۰ محدود بوده و تأکید اصلی بر بیان مواضع ایران بوده است. در سال ۱۴۰۱، تعداد ضمائر انضمامی افزایش یافته، اما کمتر از ضمائر انحصاری بوده و نشان‌دهنده توجه بیشتر به تعامل است. در سال ۱۴۰۲، تعداد ضمائر انضمامی به طور چشمگیری افزایش یافته و به تعداد ضمائر انحصاری نزدیک شده که مؤید تغییر رویکرد به سوی تعامل فزاینده با مخاطبان جهانی است.

ضمیر شما» برای خطاب مستقیم به مخاطبان، ایجاد تعامل و دعوت به تفکر و اقدام به کار رفته است. استفاده از این ضمیر در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ نشان‌دهنده تلاش برای برقراری ارتباط مؤثرتر با مخاطبان در سال‌های اخیر است.

ج- ارزش بیانی در دستور زبان

ارزش بیانی جملات بر اساس میزان قطعیت گزاره‌ها، از تعهد مطلق تا عدم قطعیت، تعیین می‌شود که عمدتاً از طریق زمان فعل یا افعال کمکی در ساختار جمله قابل تشخیص است (Fairclough, 1996: 128-129). تحلیل کاربرد فعل وجهی «توانستن» در سخنرانی‌های شهید رئیسی نشان می‌دهد که این فعل برای اهداف متعددی به کار رفته است.

در سال ۱۴۰۲، این فعل برای تأکید بر کلام الهی، تبیین راهکارها، نقد ادعاها و بیان دیدگاه‌ها استفاده شده است. در سال ۱۴۰۱، اهداف شامل تبیین توانمندی‌های ایران، نقد رویکردهای آمریکا، نفی مشروعیت رژیم صهیونیستی، ابراز تردید در سیاست‌های آمریکا و تأکید بر عدالت بین‌المللی بوده است. در سال ۱۴۰۰، هدف اصلی نفی امکان حصول نتایج مطلوب از روش‌های نادرست، نقد عملکرد آمریکا و افشای ریاکاری در مبارزه با تروریسم بوده است.

به طور کلی، شهید رئیسی از این فعل به عنوان ابزاری چندوجهی برای بیان توانمندی‌ها، ارائه نقدها، تبیین مواضع، طرح پرسش‌ها و ارزیابی مسائل بین‌المللی استفاده کرده است که نشان‌دهنده رویکرد فعال و هدفمند او در پرداختن به این مسائل است. شهید رئیسی در سخنرانی‌های خود از افعال وجهی دال بر عدم قطعیت و تردید (مانند «احتمال داشتن» و «ممکن بودن») استفاده نکرده است.

د- تحلیل انسجام متن

انسجام در تحلیل گفتمان به پیوندهای صوری بین جملات متن، به ویژه حروف ربطی که روابط منطقی بین جملات را نشان می‌دهند، اشاره دارد و هر ویژگی صوری که پیوند معنایی و ساختاری بین جملات را مشخص کند، عامل انسجام‌بخش محسوب می‌شود (Fairclough, 1996: 130).

حرف ربط	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲
اما	۴	۹	۴
ولی	۰	۳	۲
اگر	۴	۶	۰
نیز	۳	۵	۱۰
پس/بنابراین	۰	۰	۰
زیرا/چون	۰	۰	۰

بررسی حروف ربط در سخنرانی‌های شهید رئیسی نشان می‌دهد که حروف «اما»، «نیز» و «اگر» پرتکرار بوده‌اند. «اما» برای بیان تضاد و تغییر جهت استدلال، «نیز» برای افزودن اطلاعات و تأکید و «اگر» برای بیان شرط و احتمال به کار رفته است. این موضوع نشان‌دهنده پیچیدگی تحلیل، جامعیت دیدگاه‌ها، واقع‌بینی و تلاش برای اقناع مخاطب در سبک سخنوری ایشان است. در مقابل، حروف ربط «پس/بنابراین» و «زیرا/چون» به کار نرفته‌اند که احتمالاً نشان‌دهنده عدم جمع‌بندی سریع و مستقیم و تمرکز بیشتر بر توصیف وضعیت به جای استدلال‌های مبتنی بر علت و معلول است.

۴-۱-۳. ساختارهای متنی

تحلیل ساختاری نشان می‌دهد که سخنرانی‌های شهید رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، ساختاری منسجم و منطقی داشته و مطالب به صورت سازمان‌یافته و هدفمند ارائه شده‌اند.

سخنرانی سال ۱۴۰۰ با نام خدا آغاز شد و ایران را به عنوان سرزمینی با پیشینه فرهنگی غنی، دانش، معنویت، استقامت و استقلال معرفی کرد. انقلاب اسلامی به عنوان یک تحول بنیادین و عقلانیت، عدالت و آزادی به عنوان اصول اساسی معرفی شدند. بدنه اصلی سخنرانی بر اهمیت آزادی، عدالت و معنویت و دیدگاه‌های ایران در مورد مسائل بین‌المللی مانند تحریم‌ها و برجام تأکید داشت. پایان سخنرانی، ترسیم چشم‌انداز همکاری گسترده اقتصادی و سیاسی با کشورهای جهان بود.

در سخنرانی سال ۱۴۰۱ که با نام خداوند و آیه‌ای از قرآن آغاز شد، عدالت به عنوان معیار بنیادین برای جهانی بهتر و آرمان‌های بشری معرفی شد. محورهای اصلی سخنرانی شامل عدالت‌محوری در آموزه‌های انبیاء، نقد رویکرد یک‌جانبه‌گرایی آمریکا، تأکید بر اصلاح ساختار شورای امنیت و مواضع ایران در مسائل بین‌المللی بود. شهید رئیسی با ارائه تصویر سردار سلیمانی، بر نقش ایران در مبارزه با تروریسم تأکید کرد و در پایان، خواستار استقرار عدالت جهانی و مشارکت همگانی در ساخت نظم نوین جهانی شد.

سخنرانی سال ۱۴۰۲ با نام خدا و آیه‌ای از قرآن آغاز شد و رئیس مجمع عمومی سازمان ملل متحد مورد خطاب قرار گرفت. مقدمه شامل اشاره به تحولات بین‌المللی سال گذشته، معرفی ارزش‌های انسانی و استناد به آیات قرآن بود. بدنه اصلی سخنرانی حول معرفی قرآن به عنوان راهنما، محکومیت اسلام‌ستیزی و آپارتاید فرهنگی (مانند هتک حرمت قرآن و منع حجاب)، تأکید بر اهمیت خانواده، معرفی عدالت، انتقاد از نظام سلطه آمریکا و تبیین

نقش ایران در مسائل بین‌المللی شکل گرفت. شهید رئیسی قرآن را به عنوان نماد ارزش‌های انسانی در تقابل با اقدامات توهین‌آمیز نشان داد. پایان سخنرانی، تأکید بر امیدواری به آینده، ظهور منجی و نقش سازمان ملل متحد در تحقق صلح و عدالت جهانی بود.

به طور کلی، سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد گفتمانی مبتنی بر عدالت، مقاومت و هویت اسلامی را ارائه می‌دهند، اما تاکتیک‌های بیانی در طول زمان تغییر کرده است. این تغییرات شامل تغییر تمرکز از تحریم‌های اقتصادی به مسائل فرهنگی، گسترش دامنه مخاطبان و تغییر لحن از دفاعی به فعال‌تر بوده است. با این وجود، مضامین اساسی نظیر مقاومت در برابر سلطه غرب، استقلال ایران، عدالت و تأکید بر هویت اسلامی به عنوان عناصر ثابت تکرار شده‌اند.

۴-۲. مرحله‌ی تفسیر

فرایند تفسیر متن، تعامل بین محتوای متن و دیدگاه مفسر است. دیدگاه مفسر، دانش زمینه‌ای است که در تحلیل متن به کار می‌رود. ویژگی‌های متن، نشانه‌هایی هستند که دانش پیشین مفسر را فعال کرده و تفسیر نهایی، محصول تعامل این نشانه‌ها و ساختارهای شناختی مفسر است (Fairclough, 1996: 141).

۴-۲-۱. بافت موقعیتی و نوع گفتمان

دیدگاه فرکلاف بر این اصل استوار است که نظم اجتماعی ریشه در ویژگی‌های موقعیتی دارد. تحلیل موقعیت مبتنی بر چهار عامل است: «ماهیت رویداد»، «افراد دخیل در رویداد»، «روابط بین افراد دخیل در رویداد» و «نقش زبان». این عوامل با ابعاد محتوا، فاعلان، روابط اجتماعی و انسجام‌های زبانی مرتبط هستند (Fairclough, 1996: 146-149).

الف. ماهیت رویداد

در بررسی ماهیت رویداد، توجه به عناصر فعالیت، عنوان و هدف ضروری است. سخنرانی‌های شهید رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، بسترهای رسمی برای ابراز مواضع ایران در قبال مسائل بین‌المللی بوده‌اند. موضوعات محوری این سخنرانی‌ها شامل عدالت، استقلال، مقابله با ظلم و حمایت از ارزش‌های انسانی و اسلامی بوده است. هدف از این سخنرانی‌ها، تأثیرگذاری بر افکار عمومی جهانی، دعوت به همکاری‌های بین‌المللی و ترویج دیدگاه‌های ایران با تأکید بر عدالت، مقاومت و هویت اسلامی بوده است.

ب. طرف‌های درگیر در ماجرا

کنشگران و طرف‌های ذی‌نفع در سخنرانی‌های شهید رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد عبارت‌اند از:

- جمهوری اسلامی ایران (کنشگر اصلی)
- جامعه جهانی (مخاطب عام)
- ایالات متحده آمریکا و نظام سلطه بین‌الملل (موضوعات انتقاد)
- حامیان عدالت و صلح جهانی (گروه‌های هدف همسو)
- مسلمانان و پیروان سایر ادیان الهی (مخاطبان ویژه)

ج. روابط میان افراد درگیر در ماجرا

مناسبات قدرت و ارتباطات اجتماعی، مؤلفه‌های اساسی تحلیل روابط بین افراد در گفتمان

هستند. در سخنرانی‌های شهید رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد:

رئیس‌جمهور ایران، به عنوان نماینده رسمی کشور، سخنگوی ملت و دولت است.

روابط ایشان با مخاطبان (کشورهای عضو سازمان ملل، سازمان‌های بین‌المللی و افکار عمومی) دیپلماتیک و رسمی است؛ ایشان تلاش می‌نمایند ضمن اتخاذ لحنی محترمانه و قاطع، سایر کنشگران را به همکاری و احترام متقابل دعوت نمایند، اما در مواجهه با بی‌عدالتی، مواضع انتقادی نیز اتخاذ می‌گردد.

روابط با آمریکا و نظام سلطه بین‌الملل، تقابلی و مبتنی بر انتقاد است؛ ایشان سیاست‌های سلطه‌طلبانه، یک‌جانبه‌گرایی و تحریم‌های آمریکا را محکوم می‌نمایند.

روابط با طرفداران عدالت و صلح جهانی، همکارانه و همدلانه است؛ ایشان بر ضرورت همبستگی و همکاری میان کشورهای مستقل و عدالت‌خواه و تقویت نقش سازمان ملل متحد تأکید می‌ورزند.

روابط با مسلمانان و پیروان سایر ادیان الهی، برادرانه و مبتنی بر همبستگی است؛ ایشان بر ضرورت وحدت و همدلی در جهت مقابله با اسلام‌ستیزی، ترویج ارزش‌های اخلاقی و معنوی و احترام متقابل تأکید می‌نمایند.

به طور خلاصه، روابط میان کنشگران در سخنرانی‌های شهید رئیسی، تابعی از نقش ایشان به عنوان نماینده ایران و اهداف سیاست خارجی این کشور است.

د. نقش زبان در پیشبرد ماجرا

در سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد، زبان به عنوان ابزاری برای پیشبرد گفتمان عدالت‌محور و مقاومت نقش اساسی داشت. کارکرد زبانی ایشان شامل انتقال پیام‌ها و اهداف ایران، تأکید بر ارزش‌ها، ایجاد تعامل، انتقاد از سیاست‌های سلطه‌گرانه و بهره‌گیری از آیات قرآن بود. تحلیل گفتمان نشان می‌دهد که شهید رئیسی از راهبردهای زبانی متعددی نظیر واژه‌گزینی ایدئولوژیک، قالب‌های روایی مقاومت، استعاره‌های گفتمانی، برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی و طنین بین‌المللی با زبان دیپلماتیک انقلابی برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی، تبیین نظام ارزشی، ایجاد ارتباط با مخاطبان و انتقاد از بی‌عدالتی‌ها بهره برد. زبان در سخنرانی‌های ایشان ابزار هویت‌سازی گفتمانی بود که امکان انتقاد از نظم جهانی موجود و ترسیم یک آلترناتیو اسلامی را فراهم می‌ساخت.

۵۶

۴-۲-۲. بافت بینامتنی و پیش‌فرض‌ها

در رویکرد تحلیل بینامتنی، توجه به زمینه‌های مشترک معنایی و پیش‌فرض‌های ضمنی مشارکت‌کنندگان در تولید و دریافت متن است؛ به عبارت دیگر، متن موردبررسی از منظر تاریخی و در ارتباط با سایر متون مرتبط واکاوی می‌شود (Fairclough, 1996: 152). در تحلیل سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد، ضروری است تا نشانه‌ها و ارجاعاتی جستجو شود که متن حاضر را به سایر متونی که از حیث محتوایی با آن پیوند داشته یا از آن پشتیبانی می‌نمایند، متصل می‌سازد.

الف. پیش‌فرض‌ها

تحلیل سخنرانی‌های شهید رئیسی در سازمان ملل متحد نیازمند توجه به پیش‌فرض‌های شناختی و ارزشی گوینده و مخاطبان است که شامل مضامین مذهبی، ابعاد تاریخی-سیاسی و عناصر فرهنگی بوده است.

این تحلیل نشان می‌دهد که گفتمان ایشان بر مبنای تلقی نظام بین‌الملل به عنوان ساختاری ناعادلانه، توصیف غرب به عنوان نیرویی استکبارگر، معرفی ایران به عنوان نماد مقاومت، ارائه آموزه‌های اسلام به عنوان راه‌حل جهانی و فرض ذاتی بودن خصومت غرب با ایران استوار بوده است.

این پیش‌فرض‌ها، چارچوبی گفتمانی را شکل می‌دهند که در آن نظام جهانی موجود ناعادلانه و تحت سیطره غرب تصویر شده، ایران به عنوان آلترناتیو آن معرفی گردیده و تقابل ایران و غرب اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود. هدف غایی این چارچوب گفتمانی، اقناع مخاطبان داخلی و منطقه‌ای در راستای تقابل با نظام سلطه بین‌الملل ارزیابی می‌شود.

ب. شیوه نفی

از دیدگاه فرکلاف، تولیدکنندگان متن می‌توانند پیش‌فرض‌های زمینه‌ای را به چالش بکشند. یکی از راهبردهای مهم برای این کار، استفاده از روش نفی است (Fairclough, 1996: 154).

در سخنرانی‌های شهید رئیسی، پیش‌فرض‌های رایج به چالش کشیده شده‌اند:

۱۴۰۰: بی‌اعتباری نظام سلطه آمریکا (با اشاره به حمله به کنگره و سقوط از هواپیما)، نفی موفقیت پروژه تحمیل هویت غربی (با اشاره به وضعیت منطقه)، زیر سؤال بردن عقلانیت آمریکا (با اشاره به خروج از عراق و افغانستان و تحریم‌ها) و نفی تأثیرگذاری تحریم‌ها بر پیشرفت دانش.

۱۴۰۱: رد محدود شدن مفهوم عدالت به مرزهای ملی، تردید در بی‌طرفی مدعیان حقوق بشر (با انتقاد از استانداردهای دوگانه)، نفی مشروعیت نظم جهانی موجود (با توصیف آن به عنوان ناعادلانه و رو به زوال)، رد امکان برقراری صلح بدون عدالت و تأکید بر برتری استدلال عادلانه بر زور.

۱۴۰۲: رد توجیه اسلام‌ستیزی تحت عنوان «آزادی بیان»، نفی نگاه از بالا به پایین غرب (به عنوان ناشی از بحران هویتی)، ناکارآمدی الگوی لیبرال دموکراسی، رد نقش سازنده آمریکا در صلح جهانی (با اشاره به اوکراین) و به چالش کشیدن ادعای نگرانی صادقانه آمریکا در خصوص حقوق زنان.

این موارد نشان می‌دهد که نویسندگان با نفی پیش‌فرض‌ها، در پی تبیین دیدگاه خود و همسو کردن مخاطب است.

ج. ارتباط بینامتنی

سخنرانی‌های شهید رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد حاوی ارجاعات متعدد به رویدادها و متون بینامتنی بوده است. برای اختصار، جدول زیر فقط نمونه‌هایی از ارتباطات بینامتنی در سخنرانی سال ۱۴۰۲ را نشان می‌دهد.

متن سخنرانی	اشاره بینامتنی																		
<p>«فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ»</p>	<p>ارجاع مستقیم به آیه ۱۷ سوره زمر: بیانگر دو ویژگی انسان‌های الهی: گوش شنوا برای حق جویی و انتخاب آگاهانه بهترین راه</p>																		
<p>چه چیزی بهتر از کلام پروردگار می‌تواند انسانیت و ارزش‌های تعالی‌بخش انسانی را تعریف کند.</p>	<p>ارجاع به آیات قرآن: قرآن کریم در آیات متعددی به ارزش‌های انسانی مانند کرامت (اسراء، ۷۰)، عدالت (نساء، ۱۳۵)، احسان (نحل، ۹۰)، تقوا (حجرات، ۱۳)، صلح (حجرات، ۹) و ایثار پرداخته است</p>																		
<p>ارجاع به آیات قرآن</p> <table border="1" data-bbox="214 637 642 901"> <thead> <tr> <th>پیام کلیدی</th> <th>نمونه آیات</th> <th>محور</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>تعقل، علم‌الدوزی و خردورزی</td> <td>(آل عمران، ۱۹۰ - زمر، ۹)</td> <td>عقلانیت</td> </tr> <tr> <td>ذکر خدا و نماز به عنوان آرامش</td> <td>(زمر، ۲۸ - طه، ۱۴)</td> <td>معنویت</td> </tr> <tr> <td>عدالت حتی به قیمت ضرر شخصی</td> <td>(نحل، ۹۰ - نساء، ۱۳۵)</td> <td>عدالت</td> </tr> <tr> <td>الگو گیری از اخلاق نیکو</td> <td>(قلم، ۴ - فصلت، ۳۴)</td> <td>اخلاق</td> </tr> <tr> <td>تحقیق، اجتناب از جهل و تعصب</td> <td>(حجرات، ۶ - طه، ۱۱۴)</td> <td>حق باوری</td> </tr> </tbody> </table>	پیام کلیدی	نمونه آیات	محور	تعقل، علم‌الدوزی و خردورزی	(آل عمران، ۱۹۰ - زمر، ۹)	عقلانیت	ذکر خدا و نماز به عنوان آرامش	(زمر، ۲۸ - طه، ۱۴)	معنویت	عدالت حتی به قیمت ضرر شخصی	(نحل، ۹۰ - نساء، ۱۳۵)	عدالت	الگو گیری از اخلاق نیکو	(قلم، ۴ - فصلت، ۳۴)	اخلاق	تحقیق، اجتناب از جهل و تعصب	(حجرات، ۶ - طه، ۱۱۴)	حق باوری	<p>قرآن کلام خداوند و کتابی است که انسان را به عقلانیت، معنویت، عدالت، اخلاق و حق باوری دعوت می‌کند</p>
پیام کلیدی	نمونه آیات	محور																	
تعقل، علم‌الدوزی و خردورزی	(آل عمران، ۱۹۰ - زمر، ۹)	عقلانیت																	
ذکر خدا و نماز به عنوان آرامش	(زمر، ۲۸ - طه، ۱۴)	معنویت																	
عدالت حتی به قیمت ضرر شخصی	(نحل، ۹۰ - نساء، ۱۳۵)	عدالت																	
الگو گیری از اخلاق نیکو	(قلم، ۴ - فصلت، ۳۴)	اخلاق																	
تحقیق، اجتناب از جهل و تعصب	(حجرات، ۶ - طه، ۱۱۴)	حق باوری																	
<p>قرآن می‌فرماید «ای بشر؛ ستم و تفرقه را نپذیر».</p>	<p>ارجاع به آیات قرآن: (هود، ۱۱۳: نهی از همراهی با ستمگران)، (آل عمران، ۱۰۳: نهی از تفرقه)</p>																		
<p>قرآن از وحدت بشر می‌گوید و اینکه همه ساکنان زمین، همچون خواهر و برادرند و از یک پدر و مادر</p>	<p>ارجاع به آیات قرآن: (نساء، ۱): بر خویشاوندی انسان‌ها از یک پدر و مادر (آدم و حوا) تأکید دارد. (حجرات، ۱۳): تنوع نژادی را ابزار تعامل، نه تفرقه، معرفی می‌کند.</p>																		
<p>قرآن انسان را نماینده خداوند می‌داند</p>	<p>ارجاع به آیات قرآن کریم: (بقره، ۳۰: انسان، خلیفه خدا روی زمین)</p>																		
<p>قرآن زن و مرد را با وجود تفاوت‌های طبیعی، مکمل یکدیگر و مساوی در محضر خداوند می‌داند؛</p>	<p>ارجاع به آیات قرآن: (نساء، ۱: اشتراک در خلقت)، (حجرات، ۱۳: تساوی در معیار تقوا)، (بقره، ۱۸۷: مکمل بودن زن و مرد)، (آل عمران، ۱۹۵: تساوی در پاداش الهی)</p>																		
<p>قرآن از حریم خانواده دفاع می‌کند و کودک را امانت خدا می‌داند.</p>	<p>ارجاع به آیات قرآن: (نحل، ۸۰-روم، ۲۱: اهمیت خانواده و حریم آن)، (تحریم، ۶- اسراء، ۳۱: رعایت حقوق کودکان به عنوان امانت الهی)</p>																		

اشاره بینامتنی	متن سخنرانی								
<p>ارجاع به آیات قرآن: (اسراء، ۳۴- مائده، ۱: وفای به عهد)، (نساء، ۵۸- حج، ۳۰: راست‌گویی و امانت‌داری)، (بقره، ۲۷۵- الرحمن، ۹: صداقت در معاملات)، بقره، ۱۷۷- ضحی، ۱۰: خدمت به محرومان، (نحل، ۹۰- انعام، ۱۵۱: مبارزه با فحشا و بی‌عدالتی)</p>	<p>وفای به عهد و پیمان، راست‌گویی و امانت‌داری، صداقت در مراودات و معاملات، خدمت به محرومان و مبارزه با فقر و فحشا و بی‌عدالتی ... آری این‌هاست محتوای قرآن شریف.</p>								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>کشور</th> <th>تاریخ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>آمریکا (توسط کشیش جونز)</td> <td>۲۰۱۱ و ۲۰۱۲</td> </tr> <tr> <td>سوئد و دانمارک (نظارات راست‌گرایان)</td> <td>۲۰۲۲-۲۰۲۳</td> </tr> <tr> <td>هلند</td> <td>۲۰۱۷</td> </tr> </tbody> </table>	کشور	تاریخ	آمریکا (توسط کشیش جونز)	۲۰۱۱ و ۲۰۱۲	سوئد و دانمارک (نظارات راست‌گرایان)	۲۰۲۲-۲۰۲۳	هلند	۲۰۱۷	<p>آیا این نخستین بار است که کلمات خداوند را می‌سوزانند و گمان می‌کنند، صدای ملکوت را برای همیشه قطع می‌کنند</p>
کشور	تاریخ								
آمریکا (توسط کشیش جونز)	۲۰۱۱ و ۲۰۱۲								
سوئد و دانمارک (نظارات راست‌گرایان)	۲۰۲۲-۲۰۲۳								
هلند	۲۰۱۷								
<p>ارجاع به آیات قرآن: شکست طاغوت‌ها در برابر پیامبران الهی (بقره، ۲۵۸: مقابله نمود با ابراهیم ع)؛ (یونس، ۹۲: غرق شدن فرعون دشمن اصلی موسی ع)؛ (قصص، ۸۱: نابود شدن قارون بر اثر تکبر و طغیان)؛ (آل عمران، ۵۴: شکست توطئه دشمنان عیسی به اراده خداوند)</p>	<p>آیا نمود و فرعون و قارون بر ابراهیم و موسی و عیسی پیروز شدند؟</p>								
<p>اشاره به پدیده اسلام‌ستیزی و آپارتاید فرهنگی در تاریخ معاصر: در تاریخ معاصر، مسلمانان با اشکال مختلف اسلام‌ستیزی و آپارتاید فرهنگی، از جمله سرکوب مذهبی، ممنوعیت حجاب، تخریب مساجد، تحریف تاریخ اسلام و تبعیض مواجه بوده‌اند؛ مانند دوران استعمار اروپا: (از جمله فرانسه در الجزایر، بریتانیا در هند و هلند در اندونزی) (Motadel, 2014: 127)، دوران کمونیسم مانند اتحاد جماهیر شوروی و چین (Harris, 2016: 204) پس از ۱۱ سپتامبر در غرب به شکل اسلام‌هراسی. (Sheehi, 2011: 73)</p>	<p>اسلام‌ستیزی و آپارتاید فرهنگی، در صورت‌های مختلف خود از جمله سوزاندن کتاب مقدس قرآن تا منع حجاب در مدارس و ده‌ها تبعیض شرم‌آور دیگر، شایسته پیشرفت‌های انسان معاصر نیست</p>								
<p>ارجاع به آیات قرآن: قرآن برای جلوگیری از توهین متقابل به مقدسات اسلام، توهین به عقاید دیگران، حتی بت‌پرستان را نهی می‌کند (انعام، ۱۰۸)</p>	<p>قرآن، توهین به عقاید و باورها را منع کرده</p>								
<p>ارجاع مستقیم به آیه وَمَا أَوْتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفْرَقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ. (آل عمران: ۸۴)</p>	<p>قرآن، احترام به ابراهیم و موسی و عیسی را احترام به محمد (ص) می‌داند.</p>								

متن سخنرانی	اشاره بینامتنی
<p>در کنار جنگ علیه اسلام، شاهد جنگ علیه خانواده نیز هستیم... روایت‌های ساختگی از زوجیت و جنسیت، در حقیقت تلاش برای حذف مفاهیم متعالی نظیر مادر، پدر و خانواده طبیعی است؛ اقداماتی که می‌توان آن را مصادیق جنایت علیه بشریت و موجب انقطاع نسل بشر دانست</p>	<p>اشاره به غیر تعاریف سنتی خانواده (مانند ترویج ازدواج همجنس‌گرایان)^۱، ترویج ایدئولوژی جنسیتی (آموزش مفاهیم غیردینی درباره جنسیت) حملات فرهنگی علیه اسلام و خانواده مذهبی (تبلیغ سبک زندگی فردگرایانه)^۲</p>
<p>پروژه آمریکایی کردن جهان شکست خورده است</p>	<p>ارجاع به ناتوانی آمریکا در تحمیل الگوی خود بر دیگر کشورها و شکست در عرصه‌های نظامی (مانند خروج از افغانستان و ناکامی در عراق و سوریه) (Gopal, 2014: 256)، اقتصادی (مانند تحریم‌های ناکام علیه ایران و روسیه (Davis, 2023: 117) و رشد اقتصادی چین) (Acharya, 2018: 94)، فرهنگی - سیاسی (مانند افول الگوی دموکراسی لیبرال و مقاومت فرهنگی) (Bevins, 2020: 302) و واکنش جهانی علیه یک‌جانبه‌گرایی آمریکا (مانند تشکیل بلوک‌های ضدآمریکایی و افول نفوذ دیپلماتیک در سازمان ملل) (Stuenkel, 2020: 143)</p>
<p>اینک که مقاومت و بیداری ملت‌های جهان از همیشه بیشتر شده و قدرت‌های نوظهور سر برآورده‌اند، امید است که نظم جدید و عادلانه بر جهان حاکم شود.</p>	<p>۱- ارجاع به ظهور قدرت‌های نوظهور «مانند چین، روسیه، ایران و گروه بریکس (BRICS)» (Stuenkel, 2020: 63) ۲- ارجاع به بیداری ملت‌ها و مقاومت آن‌ها علیه سلطه غرب، مانند جنبش‌های ضداستعماری در آفریقا (Crowder, 2021: 178) و آمریکای لاتین و مقاومت فلسطین و یمن (Baroud, 2022: 47)</p>

۶۰

1. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000027414540>
 2. https://leginfo.législature.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=202320240AB957

اشاره بینامتنی	متن سخنرانی
<p>ارجاع مستقیم به تاریخ استعمار و مداخلات نظامی و تأثیر آن بر توسعه‌نیافتگی غرب آسیا: تقسیم مصنوعی منطقه پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی (توافق سایکس-پیکو ۱۹۱۶) اشغال عراق توسط بریتانیا (۱۹۲۰-۱۹۳۲) و فرانسه در سوریه (۱۹۲۰-۱۹۴۶) (Kamrava, 2013: 42) حمله آمریکا به افغانستان (۲۰۰۱) و عراق (۲۰۰۳) (Fisk, 2005: 873) جنگ یمن با رهبری عربستان و حمایت غرب (۲۰۱۵-اکنون) تحریم‌ها و غارت منابع: تحریم‌های ظالمانه علیه ایران، عراق و سوریه؛ کنترل نفت توسط شرکت‌های غربی (مانند کودتای ۱۹۵۳ ایران برای ملی‌شدن نفت) (Khalili, 2022: 115)</p>	<p>منطقه غرب آسیا به خاطر تجربه طولانی استعمار و تجاوزات نظامی مکرر، فرصت‌های زیادی را برای توسعه و پیشرفت از دست داده است.</p>
<p>ارجاع ضمنی به حوادث سال ۱۴۰۱ ایران (اعتراضات موسوم به «زن، زندگی، آزادی») و موفقیت نظام در مدیریت این بحران: پیش‌بینی نادرست سقوط نظام توسط تحلیلگران غربی^۱ جنگ رسانه‌ای بی‌سابقه: ۸۰ میلیون توثیت ضد ایرانی در ۳ ماه، پوشش ۲۴ ساعته شبکه‌های فارسی‌زبان نقش سرویس‌های اطلاعاتی خارجی: اعترافات عناصر مرتبط با موساد، تأمین مالی معترضان از طریق ارزهای دیجیتال^۲ مقاومت مردمی و نهادهای نظام: راهپیمایی‌های میلیونی ۱۳ آبان/۲۲ بهمن، عملکرد بسیج در مهار ناآرامی‌ها^۳</p>	<p>سال گذشته، سال پیروزی ملت ایران بود. برخی از کشورهای غربی و سرویس‌های اطلاعاتی آنها در سال گذشته دچار اشتباه محاسباتی شدند و یک‌بار دیگر قدرت ملت ایران را دست کم گرفتند... در سال گذشته نیز ملت ایران آماج بزرگ‌ترین حمله رسانه‌ای و جنگ روانی تاریخ قرار گرفت</p>
<p>ارجاع به آمار زندانیان زن در آمریکا: آمریکا با داشتن ۱.۲ میلیون زن زندانی، بیشترین تعداد زنان زندانی در جهان را دارد و ۶۲ درصد از این زنان مادر هستند (Norton, 2024: 117)^۴</p>	<p>آیا آمریکا به عنوان بزرگ‌ترین زندان مادران جهان میتواند صادقانه نگران حقوق زنان باشد؟</p>

۱. گزارش: Iran's Protests: Why the Regime Survived

2. <https://www.mashreghnews.ir/news/1430535>

3. Pamela Karimi, "The Art and Space of Rebellion: How Iran's Streets Became a Revolutionary Stage, PLATFORM, September 16, 2024

۴. گزارش سازمان ملل: Report of the Working Group on Discrimination Against Women and

اشاره بینامتنی	متن سخنرانی
<p>ارجاع مستقیم به بمباران شیمیایی مردم ایران توسط رژیم بعث عراق: در طول جنگ ایران و عراق (۱۹۸۰-۱۹۸۸)، به ویژه حملات شیمیایی به سردشت (۱۹۸۷) و حلبچه (۱۹۸۸) که منجر به شهید و مجروح شدن هزاران نفر شد. (Hiltermann, 2007)</p>	<p>آیا شما تاکنون چیزی درباره بمباران شیمیایی مردم ایران شنیده‌اید؟</p>
<p>ارجاع به تأمین سلاح‌های شیمیایی توسط برخی کشورهای اروپایی: در دهه ۱۹۸۰، شرکت‌هایی از آلمان غربی، فرانسه، هلند و دیگر کشورهای اروپایی به عراق در تولید سلاح‌های شیمیایی کمک کردند. (Harris, 2002)</p>	<p>آن سلاح‌های شیمیایی را برخی از اروپایی‌ها به صدام داده بودند</p>
<p>۱- ارجاع مستقیم به ترور شهید قاسم سلیمانی توسط ایالات متحده آمریکا در ژانویه ۲۰۲۰ ۲- ارجاع به دخالت آمریکا در ایجاد داعش (اعترافات مقامات سابق آمریکایی مانند هیلاری کلینتون در مصاحبه ۲۰۱۴ بر شکل‌گیری داعش توسط آمریکا)</p>	<p>ترور شهید سلیمانی جایزه به داعشی بود که ساخته دست خود آمریکایی‌ها بود</p>
<p>ارجاع مستقیم به یک واقعه تاریخی مستمر (اشغال ۷۵ ساله سرزمین فلسطین و ظلم به مردم آن توسط اسرائیل) این اشغال در سال ۱۹۴۸ با تأسیس اسرائیل و جنگ اعراب و اسرائیل آغاز شد و منجر به آوارگی صدها هزار فلسطینی شد.</p>	<p>آیا وقت آن نرسیده که به ۷۵ سال اشغال سرزمین فلسطین و ظلم به آن ملت مظلوم و کشتار زنان و کودکان پایان داده شود و حقوق ملت فلسطین به رسمیت شناخته شود؟</p>
<p>۱- ارجاع مستقیم به یک سند حقوقی الزام‌آور بین‌المللی (توافق جامع اقدام مشترک (برجام)، قطعنامه ۲۲۳۱). ۲- ارجاع به یک رویداد مهم تاریخی-سیاسی (خروج آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸)</p>	<p>خروج آمریکا از برجام، نقض اصل مسلم وفای به عهد بود. دولت آمریکا همچنان با نقض صریح مفاد قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت، از عمل به تعهدات خود ذیل برجام اجتناب می‌کند.</p>
<p>ارجاع مستقیم و انحصاری به بمباران اتمی هیروشیما و ناگاساکی: ایالات متحده آمریکا در پایان جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۵ تنها کشوری بود که از سلاح هسته‌ای به صورت تهاجمی علیه جمعیت غیرنظامی در شهرهای هیروشیما و ناگاساکی استفاده کرد (هرسی، ۱۹۴۶)؛ (Rhodes, 1987)</p>	<p>آمریکا تنها مجرم اتمی جهان</p>

متن سخنرانی	اشاره بینامتنی
سلاح هسته‌ای هیچ جایگاهی در دکتربین دفاعی جمهوری اسلامی ایران ندارد.	ارجاع ضمنی به فتوای رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر حرمت سلاح هسته‌ای ^۱
همانطور که پیامبران الهی وعده داده‌اند، عدالت، جهانی خواهد شد و حکومت بندگان صالح پروردگار در سراسر زمین، حکمفرما می‌شود	ارجاع خاص به آیات قرآن: حکومت بندگان صالح: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» (انبیاء، ۱۰۵)

۴-۳. تبیین

تبیین در تحلیل گفتمان، بررسی عمیق ارتباط بین گفتمان و زمینه اجتماعی و نقش دانش زمینه‌ای در شکل‌گیری و بازتولید آن است. هدف آن، توصیف گفتمان به عنوان یک پدیده اجتماعی در تعامل با ساختارهای جامعه است. گفتمان یک کنش اجتماعی است که تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی (به ویژه روابط قدرت) قرار دارد و بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد و می‌تواند باعث حفظ یا تغییر آن‌ها شود. دانش زمینه‌ای نقش واسطه بین گفتمان و ساختارهای اجتماعی را ایفا می‌کند؛ ساختارها بر دانش تأثیر می‌گذارند و دانش نیز شکل‌گیری گفتمان را هدایت می‌کند. به طور خلاصه، تبیین، نگرش به گفتمان به عنوان بخشی از مبارزه اجتماعی در چارچوب روابط قدرت است (Fairclough, 1996: 163).

الف. میزان تأثیرپذیری گفتمان از ساختارهای نهادی و اجتماعی

سخنرانی‌های شهید رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل، با توجه به جایگاه ایشان به عنوان رئیس‌جمهور ایران، عمدتاً بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی، شامل تحریم‌ها، برجام و نقش منطقه‌ای، متمرکز بوده است. همچنین، نقد نظام سلطه غرب و طرح ایده نظم نوین جهانی از مضامین پرتکرار در این سخنرانی‌ها بوده است.

با این وجود، هر یک از سخنرانی‌ها بر جنبه‌های خاصی تأکید داشته‌اند. سخنرانی سال ۱۴۰۰ با اشاره به خداوند و مبانی مشترک ادیان ابراهیمی (عقلانیت، عدالت، آزادی) تحت تأثیر ساختارهای مذهبی قرار داشت. همچنین، با ارجاع به رویدادهایی مانند حمله به کنگره آمریکا، سقوط هواپیمای آمریکایی در افغانستان، ملی شدن صنعت نفت ایران و کودتای ۲۸ مرداد، متأثر از ساختارهای تاریخی بود.

سخنرانی سال ۱۴۰۱، علاوه بر ساختارهای مذهبی و سیاسی به ساختارهای حقوقی، از جمله حقوق بشر و حقوق ملت‌ها، همراه با نقد استانداردهای دوگانه و استناد به قانون اساسی ایران، توجه کرد.

سخنرانی سال ۱۴۰۲ علاوه بر موضوعات مذهبی و سیاسی، به مسائل اجتماعی شامل خانواده، حقوق زنان و مبارزه با تروریسم نیز پرداخت.

در تمامی این سخنرانی‌ها، ساختارهای بین‌المللی و بستر ایراد سخنرانی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، محتوا و لحن بیانات را تحت تأثیر قرار داده و اشاره به موضوعاتی نظیر صلح و امنیت جهانی، حقوق بشر و همکاری‌های بین‌المللی، نمایانگر توجه به دغدغه‌های جامعه بین‌المللی بوده است.

ب- میزان تأثیرگذاری گفتمان بر ساختارهای نهادی و اجتماعی

شهید رئیسی در سخنرانی‌های سالانه خود در مجمع عمومی سازمان ملل (۱۴۰۰-۱۴۰۲) دیدگاه‌ها و مواضع جمهوری اسلامی ایران را با تمرکز بر عدالت‌خواهی، مقاومت در برابر سلطه و ارزش‌های اسلامی بیان کرد و تلاش نمود بر نهادهای بین‌المللی تأثیر بگذارد. تأثیرات این سخنرانی‌ها در چند حوزه قابل بررسی است.

تأثیر بر ساختارهای نهادی بین‌المللی: شهید رئیسی با تکیه بر چارچوب‌های حقوقی بین‌المللی مانند قطعنامه‌های سازمان ملل و منشور آن، به مواضع ایران مشروعیت بخشید. او خواستار اصلاح ساختارهای سازمان ملل و تأکید بر عدالت در نظم بین‌المللی شد. همچنین، تلاش‌های ایشان شامل افشای استانداردهای دوگانه غرب در مسائل بین‌المللی با هدف تغییر رویکرد نهادهای بین‌المللی بود.

تأثیر بر ساختارهای نهادی داخلی: سخنرانی‌ها با تأکید بر پیشرفت‌های علمی و اقتصادی ایران، نقش نهادهای داخلی را برجسته ساخته و با اشاره به نقش نهادهای امنیتی و نظامی در سیاست خارجی، بر همسویی مواضع با رهبری نظام تأکید نموده‌اند که نشان‌دهنده انسجام نهادهای حاکمیتی است.

تأثیر بر ساختارهای منطقه‌ای: تبیین الگوی امنیتی ایران مبتنی بر همکاری‌های درون منطقه‌ای بدون مداخله خارجی و تقویت همگرایی منطقه‌ای از طریق اشاره به ابتکارات مشترک، از جمله تلاش‌های شهید رئیسی در راستای شکل‌دهی به نهادهای منطقه‌ای جدید بوده است.

تأثیرگذاری مذهبی: ارجاعات مذهبی مستمر در هر سه سخنرانی، با تأکید بر اصول مشترک ادیان ابراهیمی و مفاهیم اسلامی، به ترویج ارزش‌های دینی و نقش معنویت در حل مسائل جهانی کمک نموده است.

تأثیرگذاری سیاسی: شهید رئیسی در سخنرانی‌های خود با تمرکز بر مسائل سیاست خارجی، انتقاد از نظام سلطه غرب و طرح نظم نوین جهانی، احتمالاً بر روابط بین‌الملل، ائتلاف‌ها و مخالفت‌ها تأثیر گذاشته است.

تأثیرگذاری حقوقی: تأکید ویژه بر حقوق بشر و حقوق ملت‌ها و نقد استانداردهای دوگانه در سخنرانی سال ۱۴۰۱، به تقویت جایگاه ایران در دفاع از حقوق خود و دیگر ملل در عرصه جهانی کمک نموده است.

تأثیرگذاری اجتماعی: پرداختن به اهمیت خانواده و نقش آن در تربیت نسل‌های آینده در سخنرانی سال ۱۴۰۲، می‌توانسته به ترویج ارزش‌های فرهنگی جامعه ایران در سطح بین‌المللی و تأثیرگذاری بر گفتمان‌های مربوط به خانواده و زنان منجر شود.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، گفتمان انتقادی سخنرانی‌های شهید سید ابراهیم رئیسی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد طی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ با بهره‌گیری از چارچوب نظری نورمن فرکلاف مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که رئیسی با بهره‌گیری از ابزارهای زبانی متنوع و انسجام ساختاری، پیام‌های خود را منتقل کرده است. محتوای سخنرانی‌ها بر مفاهیمی چون آزادی، عدالت، معنویت و مسائل بین‌المللی (تحریم‌ها، برجام، همکاری‌های جهانی) در سال ۱۴۰۰، محوریت عدالت، نقد یک‌جانبه‌گرایی آمریکا، اصلاح شورای امنیت و نظم نوین جهانی در ۱۴۰۱ و محوریت قرآن، ارزش‌های انسانی، محکومیت اسلام‌ستیزی، اهمیت خانواده و انتقاد از نظام سلطه آمریکا در ۱۴۰۲ تأکید داشته است. در حالی که گفتمان کلی بر عدالت، مقاومت، استقلال، استکبارستیزی و همگرایی اسلامی استوار بوده، تاکتیک‌های بیانی در طول زمان با تغییر تمرکز از مسائل اقتصادی به فرهنگی، گسترش مخاطبان و تغییر لحن از دفاعی به فعال‌تر، تحول یافته است. این گفتمان، علاوه بر بازتاب ایدئولوژی جمهوری اسلامی ایران، تلاشی برای تأثیرگذاری بر ساختارهای بین‌المللی و ارائه تصویری متعهد از ایران در سطح جهانی به شمار می‌رود.

تحلیل این سخنرانی‌ها با استفاده از چارچوب نظری نورمن فر کلاف، دلالت‌های کلیدی برای حکمرانی آینده ایران را نشان می‌دهد. این دلالت‌ها را می‌توان در ابعاد زیر خلاصه کرد:

- **تأکید بر عدالت‌خواهی و مقاومت:** سخنرانی‌های رئیسی بر مفاهیمی مانند عدالت، مقاومت در برابر سلطه خارجی و استقلال تأکید داشتند. این گفتمان نشان می‌دهد که حکمرانی آینده ایران باید به دنبال تداوم سیاست‌های مبتنی بر عدالت داخلی و بین‌المللی، مقابله با نفوذ قدرت‌های سلطه‌گر و تقویت هویت مستقل ملی باشد. استفاده مکرر از واژگانی مانند «ظلم»، «استکبار» و «مقاومت» نشان‌دهنده اولویت دادن به گفتمان مقاومت در سیاست خارجی و داخلی است.

- **تقویت هویت اسلامی و ارزش‌های دینی:** ارجاعات مکرر به قرآن، مفاهیم اسلامی و آموزه‌های انبیاء نشان می‌دهد که حکمرانی آینده ایران باید به دنبال تلفیق ارزش‌های دینی با سیاست‌گذاری‌های داخلی و بین‌المللی باشد. تأکید بر مفاهیمی مانند «عدالت»، «اخوت» و «صلح» مبتنی بر آموزه‌های اسلامی می‌تواند به عنوان چارچوبی برای سیاست‌های اجتماعی و فرهنگی آینده مورد استفاده قرار گیرد.

- **نقش فعال در نظم بین‌المللی و اصلاح ساختارهای جهانی:** انتقاد از نظام یک‌جانبه‌گرایی و تأکید بر ضرورت همکاری چندجانبه نشان می‌دهد که ایران به دنبال ایفای نقشی فعال در شکل‌دهی به نظم نوین جهانی است. پیشنهادها مطرح‌شده در سخنرانی‌ها، مانند اصلاح شورای امنیت سازمان ملل، می‌تواند به عنوان بخشی از راهبرد دیپلماتیک آینده ایران برای افزایش نفوذ در نهادهای بین‌المللی مورد توجه قرار گیرد.

- **تأکید بر امنیت و همکاری‌های منطقه‌ای:** تمرکز بر مسائل امنیتی مانند مقابله با تروریسم و مداخلات خارجی نشان‌دهنده اولویت دادن به امنیت منطقه‌ای در حکمرانی آینده است. تأکید بر «همکاری‌های اقتصادی و امنیتی درون منطقه‌ای» حاکی از آن است که ایران به دنبال تقویت پیوندهای منطقه‌ای بدون وابستگی به قدرت‌های خارجی است.

- **رویکرد انتقادی به غرب و تقابل گفتمانی:** نقد سیاست‌های ایالات متحده و غرب در سخنرانی‌ها نشان می‌دهد که حکمرانی آینده ایران به دنبال تقویت گفتمان ضد استعماری و کاهش وابستگی به غرب خواهد بود. استفاده از تقابل‌های زبانی مانند «عدالت/ظلم» و «استقلال/سلطه» ابزاری برای بسیج افکار عمومی داخلی و بین‌المللی علیه سیاست‌های غرب است.

● **اهمیت خانواده و ارزش‌های اجتماعی:** تأکید بر نهاد خانواده و ارزش‌های انسانی در سخنرانی‌های اخیر نشان‌دهنده جهت‌گیری آینده حکمرانی ایران به سمت سیاست‌های اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های سنتی و دینی است.

● **تلفیق دیپلماسی رسانه‌ای و گفتمان‌سازی:** استفاده هوشمندانه از استعاره‌ها، تقابل‌های زبانی و ارجاعات تاریخی و مذهبی نشان‌دهنده اهمیت دیپلماسی رسانه‌ای در حکمرانی آینده ایران است. این رویکرد می‌تواند برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی جهانی و مقابله با روایت‌های غربی مورد استفاده قرار گیرد.

در مجموع، تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های شهید رئیسی نشان می‌دهد که از منظر ایشان حکمرانی آینده ایران باید بر سه رکن اصلی استوار باشد: عدالت‌خواهی و مقاومت در سیاست داخلی و خارجی، تقویت هویت اسلامی و ارزش‌های دینی در سیاست‌گذاری‌ها و فعالیت مؤثر در عرصه بین‌المللی با هدف اصلاح ساختارهای ناعادلانه و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای. این گفتمان نه تنها جهت‌گیری‌های کلان سیاست خارجی و داخلی ایران را مشخص می‌کند، بلکه به عنوان ابزاری برای بسیج حمایت‌های داخلی و بین‌المللی در راستای اهداف جمهوری اسلامی ایران عمل می‌کند.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. آقاگل زاده، فردوس (۱۳۸۶). رویکردهای غالب در تحلیل گفتمان انتقادی، فصلنامه زبان و زبان‌شناسی، ۱۳(۵).
۳. حداد، غلامرضا (۱۳۹۸). تحلیل سخنرانی‌های حسن روحانی در مجمع عمومی سازمان ملل بر اساس نظریه کنش گفتار: ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸، پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱۴(۵۴).
۴. حداد، غلامرضا (۱۴۰۰). تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی حسن روحانی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۸، پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۱۰(۳۶).
۵. حقیقت، سید صادق (۱۳۹۴). روش‌شناسی علوم سیاسی، انتشارات قم: دانشگاه مفید.
۶. شعبانی، منصور، و حبیب زاده، سید میثاق (۱۴۰۰). تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های رؤسای جمهور پیشین جمهوری اسلامی ایران در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، جستارهای زبانی، ۱۲(۴).
۷. کلانتری، صمد، عباس زاده، محمد و همکاران (۱۳۸۸). تحلیل گفتمان: با تأکید بر گفتمان انتقادی به عنوان روش تحقیق کیفی، فصلنامه جامعه‌شناسی، ۲(۴).
۸. مظفری، زهرا (۱۳۹۶). تحلیل زبان‌شناختی بازتاب برجام در گفتمان‌های رقیب بر اساس رویکرد انتقادی فرکلاف، فصلنامه مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران، ۵(۱۹).
۹. نصرت پناه، محمدصادق (۱۳۹۸). تحلیل گفتمان انتقادی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با بهره‌گیری

- از روش نورمن فرکلاف، ۲۲(۸۳).
۱۰. هاشمی، احمد(۱۳۸۶). جواهر البلاغه، قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.
 ۱۱. هرسی، جان (۱۴۰۲). کتاب هیروشیما، ترجمه محمود قلی پور، تهران: نشر چشمه.
 ۱۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (www.leader.ir).
 ۱۳. پایگاه اطلاع‌رسانی سید ابراهیم رئیسی (www.raisi.ir).
 ۱۴. فیش‌های موضوعی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (www.khamenei.ir).
 15. Acharya, Amitav. (2018). *The End of American World Order*. Cambridge: Polity Press.
 16. Baroud, R. (2022). *Palestine Rising: How the Resistance Changed Strategic Calculus*. Atlanta: Clarity Press.
 17. Bevins, Vincent. (2020). *The Jakarta Method: Washington's Anticommunist Crusade and the Mass Murder Program that Shaped Our World*. New York: PublicAffairs.
 18. Crowder, M. (2021). *Neo-Colonialism in West Africa*. Abingdon: Routledge.
 19. Davis, Stuart. (2023). *Sanctions as War: Anti-Imperialist Perspectives on American Geo-Economic Strategy*. Chicago: Haymarket Books.
 20. Fairclough, N. (1996). *Language and Power*. New York: Longman Inc.
 21. Fisk, R. (2005). *The Great War for Civilisation*. Knopf.
 22. Gopal, Anand. (2014). *No Good Men among the Living: America, the Taliban, and the War through Afghan Eyes*. New York: Metropolitan Books.
 23. Harris, J. (2016). *The Great Fear: Stalin's Terror of the 1930s*. Oxford: Oxford University Press.
 24. Khalili, L. (2022). *Extractivism and Resistance*. OUP.
 25. Kamrava, M. (2013). *The Modern Middle East*. UC Press.
 26. Motadel, D. (2014). *Islam and the European Empires*. Oxford: Oxford University Press.
 27. Norton, J. (2024). *The Jail Is Everywhere*. Verso.
 28. Rhodes, Richard. (1987). *The Making of the Atomic Bomb*. Simon & Schuster
 29. Shahiditabar, M. Rashidi, AH. Dehchali, A. (2017). *A critical discourse analysis of the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)*. Tehran: International Conference on Literature and Linguistics.
 30. Sheehi, S. (2011). *Islamophobia: The Ideological Campaign against Muslims*. Atlanta: Clarity Press.
 31. Stuenkel, Oliver. (2020). *The BRICS and the Future of Global Order*. Lanham: Lexington Books.
 32. UN Women. (2024). *Gender Alert on Gaza*. United Nations